

דף כב.

אמר ליה השתא זמה ערוה גופה אי לאו שלא

תוכן ענינים

- א. בענין טעם איסור עריות בגרים.
- ב. בענין מקור לגר שנתגייר דכקטן שנוולד דמי.
- ג. בענין קיום פריה ורביה ע"י בן ממזר.
- ד. בענין מקלל אביו שאינו עושה מעשה עמך.

יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה לא גזרו בהו רבנן שניות מיבעיא וכו'.

א] מבואר טעם איסור עריות בגרים משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ועוד מבואר דמעיקר הדין הם מותרין וכמבואר בסוף סוגיא. סיכום כללי בזה.

א. בגמ' מבואר דמעיקר הדין גר שנתגייר כקטן שנוולד דמי ואין לו שום קורבה ואיסורי עריות, ורק מדרבנן גזרו עליהן כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה.

ב. וכ"כ הרמב"ם (הל' איסורי בי"ד הי"א) וז"ל עכו"ם שנתגייר ועבד שנשתחרר הרי הוא כקטן שנוולד וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא עכו"ם או כשהוא עבד אינן שאר בשר, ואם נתגייר הוא והם אינו חייב על אחת מהם משום ערוה כלל, עכ"ל.

ג. ועוד כתב (שם הי"ב) וז"ל דין תורה שמותר לעכו"ם שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו אבל חכמים אסרו דבר זה כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שאמש היתה לו זו אסורה והיום מותרת, עכ"ל.

ד. אמנם הגמ' להלן הקשה מ"ש עדות דמעידין לכתחילה ובעריות אסורם, ותיצרו דערוה לכל מסורה, ועדות לב"ד מסורה, ופרש"י דהכל נושאין נשים הלכך אי שרית לקיומיה אתי להתיר עריות בישראל דלאו כו"ע יודעין דגר שנתגייר כקטן שנוולד, משא"כ עדות דנמסר לב"ד והם לא יכשירו ע"ז קרובים בישראל. ומבואר דטעם איסור עריות בגרים הוא משום דאתי לאחלופי בישראל.

ה. והקשו התוס' (ד"ה ערוה) דהא לעיל קאמר דטעמא דאיסור עריות בגרים הוא שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה, והכא משמע דטעמא משום אחלופי.

ו. בתוס' תי' דבאמת יש שני דינים ושני אופנים שאסרו עריות בגרים, דמה שהיו אסורות בגיותן שפיר יש לאסור משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה, אפילו בשאר מן האב, אע"ג דליכא אחלופי דהכל יודעין דעכו"ם אין להם קרובת אב. אבל בקרובים מן האם הסברא הוא להיפוך דהתם יש לאסור משום אחלופי, אבל מצד באנו מקדושה חמורה ליכא דהא יש עריות שלא היו אסורות מתחילה, ואעפ"כ נאסרו עכשיו משום אחלופי.

ז. ברמב"ם (איסורי בי"ד הי"ג) מבואר חילוק אחרת בישוב הסתירה, וכדביאר ר' נחום (אות שצ"ג) דאלו שהיו אסורות להם בגיותן ושייך בהו 'שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה' אז אפילו היו נשואות להם בגיותן [באיסור] מ"מ מפרישים אותם עכשיו שלא יאמרו שהוקל איסורן. אבל מה שלא היו אסורות בגיותן ונאסרו בגירותן משום אחלופי, משום זה אין מפרישים אותן, ע"ש בכל דברי הרמב"ם ובביאור הגר"א (יו"ד סי' רס"ט).

ב] דגר שנתגייר כקטן שנוולד דמי. יל'ע מהו מקורו להא דגר שנתגייר הוי כקטן שנוולד.

א. הנה מבואר בגמ' דכיון דגר שנתגייר 'כקטן שנוולד דמי' לכן לא נאסר לא בקורבה דעריות ולא בעדות על קרובים. ורש"י בסנהדרין (דף נח. ד"ה שהורתו) ביאר דהוי כקטן שנוולד עכשיו בלא אב ואם וקרובים דמי, ואין עליו קורבה מקודם לכן.

ב. הרבה אחרונים דנו מהו המקור לזה דכקטן שנוולד דמי, והחת"ס (עבודה זרה דף סד.) כתב 'יגעתי הרבה ולא מצאתי מנא לן לרבנן הא דכקטן שנוולד ומותר באחותו ובתו ואמו'. ולבסוף צידד דלמ"ד דגוי אינו מטמא באהל משום דלא נקרא אדם וכתוב אדם כי ימות באהל, א"כ כשנתגייר הרי פנים חדשות בא לכאן, וכתב דדוחק הוא ועוד לרבנן דלית להו הך דרשא מנלן, ונשאר בצ"ע.

ג. בברכת אברהם כאן הביא מהקריט ספר (הל' איסורי בי"ד) שכתב המקור מהא דכתיב ואין לאיש גואל, ופי' בגזל הגר דאין לך בישראל מי שאין לו יורשים אבל גר אין לו יורשים, וחזינן דכקטן שנוולד דמי. אולם עיין בחת"ס הנ"ל שדחאו.

ד. במשך חכמה (פ' ואתחנן) הביא שאלת החת"ס מנלן דכקטן שנוולד דמי, ותי' דנלמד מדכתיב אחר מתן תורה 'שובו לכם לאהליכם' והיינו לאשתו, והרי הרבה מהם היו נושאין לקרובות ואעפ"כ הותרו בהם והיינו משום דכקטן שנוולד דמי.

ה. יש מקשין להיפוך דמפורש בגמ' (יומא דף עה.) דהוי בוכין למשפחותיהם היינו על עריות שנאסרו להם, והא כלל ישראל נתגיירו במתן תורה ונימא דכקטן שנוולד דמי.

ו. והשב שמעתתא (הקדמה אות ט') תי' עפ"י המהר"ל הידוע (גור אריה, פי' ויגש) דלא אמרינן כקטן שנולד דמי אצל כלל ישראל שנתגיירו והיו מחויבין בכך והוכרחו לזה, בכח"ג לא אמרינן כקטן שנולד נאגב נמצא דנחלקו השמעתתא והמשך חכמה אי נאמר הכלל דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי בכלל ישראל שנתגיירו במתן תורה, ויש לפלפל].

מי שיש לו בן מכל מקום פוטר אשת אביו מן היבום, וחייב על מכתו ועל קללתו, ובנו לכל דבר.

ג] בגמ' מפרש דמי שיש לו בן מ"מ ר"ל ממזר, וצ"ב מאי קמ"ל דבנו הוא לכל דבר [ורק בהא דאחיו לכל דבר פי' בגמ' מאי קמ"ל].

- א. הרמב"ן ורשב"א הביאו מהירושלמי דנ"מ לענין פריה ורביה, וקמ"ל דבנו הוא גם לפריה ורביה דיצא ידי חובת פ"ו.
- ב. וכן פסק הרמ"א (אה"ע סי' א' סעיף ו') דמי שיש לו בן ממזר או שוטה יצא ידי פ"ו, ומקורו בירושלמי. ודנו המפרשים מהו דעת הבבלי בזה. ובגר"א כתב דפשיטא דהוא דיד"ח ולכן לא הוצרך הגמ' לאומרו. אולם י"א דהבבלי חולק.
- ג. בשו"ת הרדב"ז (ח"ז סי' ב') נשאל אי מקיימין פ"ו ע"י בן ממזר, והשיב דאע"ג דמסברא יש לו לקיים, אבל הוי מצוה הבאה בעבירה ולכן אינו מקיימו [ועוד כתב בסוף דמלשון התוס' בב"ב (דף קט. ד"ה כיון) משמע שאין מקיים מצות פריה ורביה בזרע פסול כיון שעדיין שמו מחוי, דע"ש בתוס' דממזר ששמו מחוי צריך ריבוי הקרא שפוטר אשת אביו מן היבום מגז"כ דבן אין לו עיין עליו, משא"כ נקיבה שאין שמו מחוי פשיטא דליכא יבום ע"ש].
- ד. וכן הקשו כמה אחרונים נימא דהוי מצוה הבאה בעבירה, ובעל"נ נשאר בצ"ע, ובמהר"ט אלגזי (בכורות פ"ח אות ס"ה) תי' דמייירי שבא עליה באונס [ע"ש הציור] דליכא בכח"ג מצוה הבאה בעבירה, אולם בשוגג יש מה"ב.
- ה. במנחת חינוך (מצוה א' אות ח') תי' דמצות פריה ורביה אינו מעשה הביאה דאז איכא עבירה, אלא מה שיש לו בנים, [והוכיח כן מהא דמתו בניו דלא קיים פ"ו אע"ג דביאתו הוליד בנים], וא"כ ל"ש בה מה"ב.
- ו. בקובץ הערות (סי' י"א) תי' דדוקא היכא דהעשיה בעצמה היא גוף המצוה שייך מצוה הבאה בעבירה, אבל היכא דעיקר המצוה היא תוצאות המעשה והעשיה הוא לפעול התוצאה אז כל שנעשית התוצאה יש כאן מצוה גם במה"ב, ולכן בפ"ו דקיום המצוה הוא לידת הבנים שפיר יד"ח, וכ"כ לגבי מילה ע"ש. [וכע"ז בפרי יצחק (סי' מ"ה) והגהות ר' איסר זלמן על המנ"ח].
- ז. יש שכתבו [ענין הליכות אליהו אה"ע סי' ד', ועוד] דאין כוונת הרמ"א דיצא ידי המצוה, אלא דשוב אינו מצווה בזה כיון דיש לו בנים בעולם המתייחסים אחריו, אולם יש שהקשו ע"ז טובא.

דף כב: וחייב על מכתו, קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך וכו' כשעשה תשובה.

ד] מבואר דממזר חייב מיתה על הכאת אביו וקללת אביו, והקשו בגמ' דאביו רשע [מדהוליד ממזר] ותי' דמייירי שעשה תשובה. ומבואר דבלא תשובה אינו עושה מעשה עמך וליכא חיוב מיתה, ועדיין יל"ע אי איסורא איכא או לא, ופליגי בזה הראשונים.

- א. הרי"ף (כאן) והרמב"ם (הל' ממרים פ"ה ה"ב) כתבו דהך דין דאינו עושה מעשה עמך הוא רק לחיוב מיתה, אבל לאיסורא איכא גם כשאביו רשע. והכינו כן מגמ' סנהדרין (דף פה.) דאמרינן דלכל אין הבן נעשה שליח להכותו ולקללו חוץ ממסית וכו'. ומוכח דאב שנתחייב מלקות או קללה אסור להבן להכותו, והרי אינו עושה מעשה עמך, ואעפ"כ נאסר.
- ב. אמנם תוס' כאן (ד"ה כשעשה תשובה) הביאו אותו סוגיא ופי' דמייירי שעשו תשובה ואעפ"כ לא נפטרו מהעונש.
- ג. ומבואר מזה פלוגתא אי יש לכה"פ איסור בעלמא להכות ולקלל אביו רשע. וקשה שיטת הרי"ף והרמב"ם דאוסרים הא עיקר הלאו הוא מדכתיב ונשיא 'בעמך' לא תאור וכשאינו עושה מעשה עמך אז גם עיקר הלאו ליכא, וא"כ מה אוסרו.
- ד. א] הבי"ח (יו"ד סי' רמ"א) כתב שאינו אלא מדרבנן, ומה"ת אה"נ אינו נאסר. ב] בקובץ הערות (סי' י"ז) כתב דנלמד מארור מקלה אביו, דהתם לא כתיב עמך למעוטי כשאינו עושה מעשה עמך. ג] הערוך לנר תי' דכמו שמצינו דהמקדש ע"מ שאני צדיק גמור אפילו רשע חוששין לקידושין שמא הרהר בתשובה בלבו, וה"נ יש לאסור הכאת וקללת אביו דלמא הרהר תשובה בלבו ואז יהיה אסור. ד] באבי עזרי (רמב"ם שם) תי' דמהך קרא דכתיב מכה אביו מות יומת, חזינן גם איסור דעצם חובת המיתה מוכיח שיש בזה איסורא, אולם אין עונשין אלא א"כ מזהירין ולכן צריכין הלאו דנשיא בעמך לא תאור, וע"ז יש מיעוט דאינו עושה מעשה עמך, אבל לאיסורא נלמד ממה דכתיב קרא דמיתה. [וכן משמע בהרמב"ם בסה"מ (ל"ת שייח ושי"ט) שמנה אזהרה לקללה והכאה מחיובא דמיתה, והרמב"ן חלק עליו וסילק הנך ב' לאוין מהחשבון ודו"ק].